

פניני תרגום יונתן

חידושים ופנינים בפרשנות המקרא מתרגום יונתן בן עוזיאל

גיליון מספר: 189

פרשת קרח

כִּר לֹוִי, וְדָתָן וְאַבְיָרִים בְּנֵי אֱלִיָּאב, וְאוֹן בֶּר פֶּלֶת בְּנֵי רְאוּבֵן:
[ויקח בגד שכולה תכלת, קרח בן יצהר בן קהת בן לוי,
ודתן ואבירם בני אליאב, ואון בן פלתי בני ראובן]

לדברי ת"י לשון הלקיחה נסוב על לקיחת הטלית שכולה תכלת. אגדה זו המוזכרת במדרש (הובאה ברש"י) מתוארת כאחד ממעלליו של קרח, אך לדברי ת"י סיפור הטלית הוא הדבר הראשון שאירע עם קרח ועמו פותחת הפרשה.

יתכן שפירש כן משום שהבין שיש קשר בין סוף הפרשה הקודמת העוסקת במצות ציצית, לתחילת פרשה זו, ולכך פירש שהאירוע הראשון היה עם הטלית שכולה תכלת¹.

ת"י ממשיך בדרך זו גם בפסוק הבא וכך מתרגם את 'ויקומו לפני משה':

וְקָמוּ בְּחוּצָא וְאוֹדוּ הִילְכָתָא בְּאַנְפוֹי דְּמוֹשָׁה עַל עֵיסַק
תִּיבְלָא, מוֹשָׁה אָמַר אֲנָא שְׁמַעִית מִן פּוֹם קוֹדְשָׁא
יְהֵא שְׁמִיָּה מְבֻרָךְ, דְּצִיצִית יְהוֹן מִן חִיּוּד, וְחוּטָא חַד
דְּתִיבְלָא יְהִי בֵּיה. קֶרַח וְחִבְרֹוי עֲבָדוּ גּוֹלִיין וְצִיצִיתָהוֹן
בּוֹלְהוֹן דְּתִיבְלָא מַה דְּלֹא פִקִּיד יֵי. וּמִסְעָדִין לְהוֹן גּוֹבְרִיא
מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאַתָּן וְחִמְשִׁין אֲמַדְבְּלִי בְּנִישְׁתָּא מְעַרְעֵי
זְמַן לְמִיטַל וְלְמִישְׁרֵי, מְפָרְשִׁין בְּשִׁמְהוֹן:

[ויקומו בחוצפה והודו הלכה בפני משה על ענין התכלת,
משה אמר אני שמעתי מפי הקדש יהי שמו מבורך,
שיצית יהיו מלבן וחוט אחד של תכלת יהיה בו, קרח

**ויקח קרח • קרח היה חולק על רבו והורה
הלכה בפני משה**

(במדבר טז, א) וַיִּקַּח קֶרַח בֶּן יִצְחָר בֶּן קֹהֶת בֶּן לֵוִי
וְדָתָן וְאַבְיָרִים בְּנֵי אֱלִיָּאב וְאוֹן בֶּן פֶּלֶת בְּנֵי רְאוּבֵן:

מה פירוש הלשון 'ויקח' שנאמרה בפסוק, מהו הדבר
אשר לקח קרח?

אונקלוס מתרגם 'ואתפליג קרח' - 'ונחלק קרח', כלומר
ש'ויקח' אינו מלשון נטילה אלא מלשון חלוקה, על שם
המחלוקת שעשה עם משה רבנו.

וכבר העיר האוה"ח על פירוש זה, שמשמעות הלשון 'לקיחה'
היא לקיחת איזה דבר, ולדברי אונקלוס קרח לא לקח דבר
אלא נחלק. ולכאור' רש"י יישב את דברי האונקלוס, שלשון
הלקיחה מתפרש על שלקח את עצמו לצד אחד, להיות
נחלק מתוך העדה, לעורר על הכהונה, וזהו 'ואתפליג'.

במפרשים נאמרו פירושים נוספים, יש שפירשו ש'ויקח'
מורה על מה שלקח קרח את דתן ואבירם ואון בן פלתי
למחנהו. ובדעת זקנים הביא את דברי הגמ' (סנהדרין קט:)
שלקח מקח רע לעצמו (עסק המחלוקת שתוצאותיו ידועות).

ת"י מפרש באופ"א ומכניס בלשון 'ויקח' את האגדה הידועה:

וְנָסִיב גּוֹלִייתִיה דְּכּוּלָּא תִיבְלָא, קֶרַח בֶּר יִצְחָר בֶּר קֹהֶת

1. כך משתמע גם מדברי הגמ' בסנהדרין (קי. הנ"ל) שאשת קרח קנטרה על דברי משה רבנו. ולאחר ששמעה שצויה על הציצית יעצה לקרח לקחת הטלית שכולה תכלת וכו'.

וחביריו עשו בגדים וציציות כולם של תכלת מה שלא ציוה ה'. ועזרו להם אנשים מבני ישראל מאתים וחמישים ממוני העדה קרואי מועד לנסוע ולחנות, מפורשים בשמותם]

השתלשלות אירוע זה מובאת במדרש תנחומא (כאן) בתוספת פרטים:

עַמִּיד קִרַּח וְעָשָׂה לָהֶם מִשְׁתָּה, וְנָתַעַטְפוּ כָּלֹן בְּטָלִיתוֹת תְּכֵלֶת. וּבָאוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן לְטַל מִתְּגוּתֵיהֶן חֲזָה וְשׂוֹק הַיָּמִין. עָקְדוּ כְּנָגְדָן וְאָמְרוּ לָהֶם, מִי צָוָה אֶתְכֶם לְטַל כֶּהָ, לֹא מֹשֶׁה. לֹא נִתְּנוּ לָכֶם כָּלוּם, שְׁלֹא דִבֶּר עִמּוֹ הַמָּקוֹם מִזֶּה. בָּאוּ וְהוֹדִיעוּ לְמֹשֶׁה. הִלָּךְ מֹשֶׁה לְפִיָּסָן. מִיָּד עָקְדוּ כְּנָגְדוֹ.

נקודה מעניינת מתוארת בת"י, שעדת קרח הורו בפועל הלכה בפני משה, ופטרו את הטלית שכולה תכלת מציצית. ובשונה ממה שמשתמע מהמדרש שהיה רק דין ודברים וליצנות סביב נושא זה. והנה בגמ' סנהדרין (ק). נאמר שקרח היה 'חולק על רבו', אך בת"י מבואר שעדת קרח אף הנהיגה בפועל נגד דעת משה רבנו, והטלית שכולה תכלת שלבש קרח היתה ללא חוטי לבן.

ויש כאן חידוש במושג 'מורה הלכה בפני רבו', שלכאורה המורה הלכה אין חטאו בכך שמורה הוראה שאינה נכונה, אלא עצם ההוראה שהיא בפני רבו או במקומו היא החטא.² ואילו כאן מדובר על הוראה שהיא טעות מוחלטת, ובת"י הגדיר זאת כ'מורה הלכה בפני רבו' למרות שכאן חלקו על הרב והורו לא כדבריו.

וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל עַל פָּנָיו • מה היא השמועה ששמע משה?

(במדבר טז, ד) וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל עַל פָּנָיו:

מה הפירוש 'וישמע משה' הלא נאמר 'ויאמרו אליהם',

ומנין יעלה על הדעת שלא ישמע? (לשון האוה"ח). עוד יש לידע מדוע נפל על פניו?

במפרשים פירשו שאין כוונת הכתוב לשמועה מסוימת שלא התפרשה בפסוק, אלא הכתוב בא לומר שמשה שמע את דבריהם ומכח זה נפל על פניו.

והנה בטעם נפילת משה על פניו נאמרו בזה כמה שיטות. ברש"י נראה שהנפילה היתה ביטוי לכך שהתרשלו ידי מפני המחלוקת, משום שזה עתה בידם הסרחון הרביעי. וי"א שנפל לתפילה - שנפילה היא אחת מהלשונות של תפילה (רשב"ם). וי"א לנבואה (אב"ע). וי"א שנפל בשביל להראות הכנעה כעבד המשתחוה לפני השררה (אוה"ח).

אולם בת"י מבואר שמשה שמע דבר נוסף, שלא נאמר לו בעת שנקהלו עליו, ומחמתו נפל:

וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה הִיךְ קִנְיִן כָּל חַד מִנְּהוֹן יַת אֲנִיתִיהָ, לְאִשְׁקוּיָתָהּ מִיָּא בְּדוֹקִיָּא מְטוֹל מִשָּׁה, וְנָפַל עַל אֲנָפִי מִן כִּיסוּפָא:

[וישמע משה איך מקנין כל אחד מהם את אשתו, להשקותה מים הבודקים מפני משה, ויפול על פניו מבושה]

הרי שסיבת נפילת משה היתה מחמת הבושה ששמע שקינאו עדת קרח לנשותיהם להשקותם 'מים הבודקים' - מי סוטה, משום שחשדו במשה רבנו. וכך נאמר בגמ' (סנהדרין קי):

אמרו מה שמועה שמע, מלמד שחשדוהו באשת איש, שנאמר (תהלים קז, טז) 'ויקנאו למשה במחנה'.

והנה בגמ' למדו זאת מהפסוק בתהלים 'ויקנאו למשה במחנה' שהוא לשון קינוי של סוטה. אולם בת"י כאן מבואר שדייק זאת מלשון הכתוב 'וישמע משה', שהיתה כאן שמועה נוספת מלבד מה שאמרו לו כל העדה בעת שנקהלו עליו.³

אולם במהרש"א (שם ח"א ד"ה וישמע), ביאר באופן אחר את המקור של הגמ' לכך שהיתה כאן 'שמועה מיוחדת', וביאר שדייקו זאת ממה שרק משה נפל על פניו, ואם כדברי

2. וכן מבואר בגמ' עירובין סב: העוסקת בענין זה. וכך היה עם נדב ואביהו שלאחד השיטות הורו הלכה בפני משה רבם, על אף שהק"ו שעשו היה נכון וההוראה היתה נכונה (ראה לעיל פרשת שמני). וכן אצל דוד שכרה שיתין ולמרות שידע שמותר לכתוב את השם ולהשליכו לתהום שאל והמתין להוראתו של רבו - אחיתופל שהיה שם (רש"י סוכה ג. ד"ה מי). וכן אצל שמואל הנביא שהורה ששחיטה כשרה בזר בפני עלי הכהן (ברכות לא:).

מעניין הדבר שהרמ"ע מפאנו, בסדר הגלגולים שלו, מביא בשם האר"י הקדוש, על מה שאמר בלעם הרשע 'וישא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר אֵי מִי יִחִיָּה מִשְׁמוֹ אֵל' (במדבר כד כג). אמר בלעם - לי אין תקנה, אבל לקרח יש תקנה - מִשְׁמוֹ אֵל - הוא שמואל הנביא אשר עתיד לתקן את קרח!! (שמואל היה מצאצאיו של קרח, וקרח שפיקח היה ראה זאת ברוח"ק - ששמואל השקול כמשה ואהרן יצא מחלציו, ובגלל זה התחיל את כל המחלוקת וכדאיתא ברש"י).

ובספר 'מעדני שמואל' מבאר, מדוע רצה עלי הכהן להמית את שמואל כשהורה הלכה בפניו, משום שידע ששמואל הוא התיקון של קרח, ובא לתקן חטא זה של הורה הלכה בפני רבו, ולכן כשראה שתיכף כשעמד לפניו הורה שמואל הלכה בפניו, רצה להורגו כי ראה שחזר עם תכונותיו של קרח, ומוטב שימות קטן. אך בגלל תחנוניה של חנה שאמרה 'אל הנער הזה התפללתי' - כלומר שנער זה נולד מכח תפילות ואין בו את תכונותיו של קרח הסכים להשאירו בחיים.

3. עיין בחזקוני כאן, שאף הוא כתב שמשה נפל מחמת שנתבייש, אלא שלדבריו הבושה באה מחמת שחשדוהו שנתכוון לשום השררה על אחיו.

(דבריהם כה, ז): **וְעֵלְתָה** יבמתו השערה אל הזקנים'. וכן אצל דבורה הנביאה נאמר (שופטים ד, ה): **וַיַּעֲלֵה** בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַמִּשְׁפָּט'. וכן ברות נאמר: (רות ד, א) **וַיַּעֲזֵב** עֲלָה הַשַּׁעֲרָה'.

כדברי ת"י מבואר אף בגמ' (מו"ק טז.) שלמדה מפסוק זה את הדין שיש לשלוח שליח להזמין לבית דין **כפי ששלח משה לקרוא לדתן ואבירם**. וצ"ב כיצד עולים דברי גמרא זו עם דברי הגמ' בסנהדרין (ק.) שהובאו ברש"י, שמשה קרא להם **כדי להשלימם בדברים**, וצ"ע.

עצם הדבר שמשה הזמין לדין דווקא את דתן ואבירם, משום שבשונה מקרח שערער על הכהונה והיתה לו כביכול **עילה למחלוקת**, לדתן ואבירם לא היתה כל סיבה לחלוק על משה ולכן הזמנים לדין, כי סבור היה שאולי יפרשו.

הַעֲיִנִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנְקֶר לֹא נַעֲלָה • צִרּוֹר גִּידוּפִים? אֹם שִׁישׁ שִׁיכּוֹת בֵּין תַּחֲלִית דְּבָרֵיהֶם לְסוּפָם?

(במדבר טז, יד) **אֲף לֹא אֶל אֶרֶץ זִבְתַּח חֶלֶב וְדִבְשׁ הִבִּיאֲתָנוּ וְתִתֵּן לָנוּ נַחֲלַת שְׂדֵה וְכָרִם הַעֲיִנִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנְקֶר לֹא נַעֲלָה:**

הַעֲיִנִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנְקֶר - מִי הֵם הָאֲנָשִׁים הָהֵם?

רש"י מפרש שדיברו על **עצמם**, 'אפילו אתה שולח לנקר את עינינו - אם לא נעלה אליך, לא נעלה!'⁴, ולפ"ז צ"ב מה השייכות בין תחילת המשפט בו דיברו על אי קיום ההבטחה לעלות לארץ ישראל, לסופו - המדבר על ניקור עיניהם כביכול?

ואכן הרבה מן המפרשים (אב"ע רשב"ם חזקוני וספורנו) ביארו שיש קשר בין חלקי דבריהם ובאו לומר: וכי סבור אתה שאין לעדה עינים לראות ולהבין את תחבולותיך? ואת המכשול

המפרשים הנ"ל שהשמועה היתה 'דברי העדה', הלא נקהלו על משה ואהרן בשווה. ומדוע רק משה נפל על פניו?^{4 5} בסיבת העילה לחשד במשה ראה הערה.⁶

וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְקָרֵא לְדָתָן וְלָאֲבִירָם • קְרִיאָה לְשֹׁלֹם אֹם לְמַלְחָמָה?

(במדבר טז, יב) **וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְקָרֵא לְדָתָן וְלָאֲבִירָם בְּנֵי אֶלְיָאֵב וַיֹּאמְרוּ לֹא נַעֲלָה:**

לצורך מה שלח משה לקרוא לדתן ואבירם? ומה משמעות לשון העליה שהוזכרה בתשובתם - 'לא נעלה'? 'לאיזה הר קרא להם משה לעלות'? (לשון הכלי יקר בתמיהתו)

רש"י מבאר שמשה חיזר אחריהם **כדי להשלימם בדברי שלום**. וכמש"כ: 'מכאן שאין מחזיקין במחלוקת, שהיה משה מחזר אחריהם להשלימם בדברי שלום'.⁷

וענין ה'עליה' שהוזכרה בתשובתם, ביאר רש"י שהיתה זו טעות - 'פיהם הכשילים', שהיה להם לומר 'לא נבוא' ואמרו 'לא נעלה', **'לפי שאין להם אלא ירידה'**.

בת"י מבואר שהזמנה זו כלל לא היתה לצורך שלום:

וַיִּשְׁדֹּר מֹשֶׁה פֹּלִין לְזִמְנָא לְבִי דִּינָא דְּבִא לְדָתָן וְלָאֲבִירָם בְּנֵי אֶלְיָאֵב, וַיֹּאמְרוּ לֹא נִיסוּק:

[ושלח משה שלוחין לזמנם לבית הדין הגדול לדתן ולאבירם בני אליאב, ויאמרו לא נעלה]

מבואר בדבריו שמשה הזמין את דתן ואבירם **לדין ומשפט בבית דין הגדול**. ובכך מדוקדקת תשובתם שאמרו: 'לא נעלה', ולשון העליה שייכת בהליכה אל המשפט. וכמו שהוכיחו הרשב"ם והחזקוני (שפירשו כת"י כאן), ממה שנאמר

4. גם 'כלי יקר' (כאן) התקשה מנ"ל לגמ' שחשד זה המוזכר בתהלים היה במעשה של קרח ועדתו, הלא אין לכך רמז בפסוק? וביאר שהבינה הגמ' שדבר זה נרמז בדברי קרח למשה: 'כי כל העדה כולם קדושים' **וקדושים פירושו גדורים מעריות**, ומדוע תתנשאו על קהל ה' - **הלא דבר זה יגרום לכם שתהיו נכשלים באשת איש**, וכדברי חז"ל (סוטה ד:): 'כל המתגאה לסוף נכשל באשת איש'. ומשה הבין מדברי קרח שחשדוהו בכך. וזהו שנאמר: 'וישמע משה', שהבין כך מדברי קרח ולכן נפל על פניו.

5. אמנם לפירוש רש"י בטעם נפילת משה על פניו, לא קשה.

6. המהרש"א (ב"ק טז:) מבאר לפי שמשה רבנו פרש מאשתו על פי הדיבור, והיו ליצני הדור אומרים **שאי אפשר לילוד אשה לפרוש מן האשה לכן חשדוהו**. ובגמ' בסנהדרין הנ"ל למדו זאת מהפסוק שנאמר לאחר חטא העגל (שמות לג, ז): **"ומשה יקח את אהלו ונטה לו מחוץ לאהל מועד"**. ומבאר רש"י **שמפני שחשדו בו הוציא משה את אהלו מחוץ לאהל מועד**. וכבר הקשו האחרונים שהלא פסוקים אלו נאמרו לאחר חטא העגל כמבואר במפרשים שם, והיה זה עוד קודם לכל הסיפור של קרח. עיי"ש. ועיין בריא"ף על העין יעקב שכותב להיפך שמשום שאהלו של משה היה מחוץ למחנה והיו הנשים יוצאות אליו, משום הכי חשדו בו. וצ"ע.

7. ובאוה"ח הוסיף, שנתחכם משה לקרוא להם ביחידות כשאנים עם כל הקהל, אולי ירוויח דעתם אחד לאחד. וגם באמצעות החשיבות שהוא מחשיבים לדבר אליהם מכלל הנועדים.

8. ואולם יש שפירשו שקאי על הזקנים שהלכו עם משה, ובאו לומר שמשה מאחז את עיניהם - עיין אב"ע.

ליצנות: 'כסבורים אתם שעלי בלבד אני מקפיד? איני מקפיד אלא בשביל כולכם' וכו'.

אמנם ת"י מבואר שקרח השתמש באמצעי אחר:

וּבְנֵשׁ עֲלִיהוֹן קָרַח יֵת כָּל כְּנִישָׁתָא לְתַרְע מִשְׁכֵּן זְמָנָא.
וְאַתְנַטְל בְּעוֹתְרִיהָ דְּאַשְׁכַּח תְּדִין אוֹצְרִין מִן אוֹצְרֵי
דְּיוֹסָף מִלִּין כֶּסֶף וְדָהָב, וּבְעָא לְמִטְרַד בְּהוּא עוֹתְרָא
יֵת מִשָּׁה וְיֵת אַהֲרֹן מִן עֲלָמָא, אִילּוּלִי דְּאַתְגְּלִי אִיקְרָא דִּי
לְכָל כְּנִישָׁתָא:

[ויוסף עליהם קרח את כל העדה אל פתח אהל מועד,
ויתנשא בעושרו שמצא שני אוצרות מאוצרותיו של יוסף
מלאים כסף וזהב, ודצה לגרש בעושר ההוא את משה ואת
אהרן מן העולם. אילולא שנתגלה כבוד ה' אל כל העדה]

ת"י מלמדנו על מקור עושרו של קרח - שמצא שנים
מאוצרותיו של יוסף, ובאמצעותם ביקש לגרש את משה
ואהרן מן העולם.⁹ אמנם לא ביאר כיצד השתמש קרח
בממונו לצורך זה. וכיצד הצליח להקהיל על משה ואהרן את
כל העדה.

בגמ' סנהדרין (נב.), למדו מהפסוק בתהילים (לה, טז): 'בחנפי
לעגי מעוג חרק עלי שינמו', שקרח פיתה את העדה
באמצעות אוכל ושתייה. וכך אמרו בגמ':

בשביל חנופה שהחניפו לקרח על עסקי לגימה,
חרק עליהן שר של גיהנם את שיניו'. וברש"י מבאר:
ש'מעוג' הוא לשון של דבר הנאכל, ובשביל חנופות
של 'לגימות מעוג' - שהאכילם והשקם קרח לעדתו
ונתחברו עמו. חרק עליהם שר של גיהנם וכו'.

וכן איתא במדרש שמתואר את אופן גיוס ראשי הסנהדראות
- מאתים חמישים איש מקריבי הקטורת:

עָמַד קֶרַח וְעָשָׂה לָהֶם מִשְׁתָּה.

וכן מבואר במהרש"א (סנהדרין קי.), שאופן גיוסם של דתן
ואבירים להילחם במשה רבנו היה באמצעות ממון ששישלמו
להם.

מדברית ת"י למדנו אף ענין נוסף על תכניתו של קרח, שמטרתו
היתה להעביר את משה ואהרן מן העולם!¹⁰ (דבר זה הוא חידוש ולא
מצאנו לע"ע מקור נוסף לכך).

שעשית בכך שהוצאתנו מארץ מצרים - שהיא ארץ טובה
למות במדבר הזה? כי לא קיימת את התנאי שניכנס לארץ.
לכן לא נעלה אליך למשפט, כי כבר איננו מאמינים אותך
בשום הבחנה.⁹

ת"י אף הוא מבאר את הקשר שבדבריהם אך באופן אחר:

בְּרִם לֹא לְאַרְעָא עֲבָדָא חֶלֶב וְדָבֶשׁ אַעֲלִתְנָא וְיִהְיֶה
לְנָא אַחֲסָנָת חֶקְלִין וְכֶרְמִין, הַעֲיִינְהוֹן דְּגוּבְרִיא הָאִינוּן
דְּבְּאַרְעָא הֵהִיא תְּסַנְוֹד וְתִנְצַח יְתָהוֹן, לֹא נִסּוּק לְתַמּוֹן:

[גם לא לארץ עושה חלב ודבש העלתנו. ונתת לנו ירושת
שדות וכרמים. העיני האנשים ההם שבארץ ההיא תעווד
ותנצח אותם, לא נעלה לשם]

לדבריו מבואר שחזרו בדבריהם לפרשת המרגלים ואמרו,
'גם אם תנקר את עיניהם של יושבי הארץ לא נעלה לארץ
ישראל'. וכך מתפרשים דבריהם: אף לא קיימת את הבטחתך
להביאנו אל ארץ ישראל, מפני שהיא ארץ אוכלת יושביה
והערים גדולות ובצורות ואין יכולת לכובשה. העיני האנשים
ההם שבארץ ישראל תנקר? הלא לא תצליח בכך! וכמאמר
המרגלים: 'מבלי יכולת ה' להביא אותנו אל ארץ זבת חלב
ודבש'. 'כי חזק הוא ממנו'.

וכן כתב בפענח רזא (כאן): 'לא נוכל לעלות אליהם, לגודל
ורוב חזקם וגבורתם'.

בטעם הדבר שנקטו את הציור של ניקור עיניים דוקא, ראה
הערה¹⁰.

**וַיִּקְהַל עֲלֵיהֶם קָרַח אֶת כָּל הָעֵדָה •
הַמַּטֵּרָה הַסּוּפִית שֶׁל קָרַח - לְהַעֲבִיר אֶת מֹשֶׁה
וְאֶהֱרֹן מִן הָעוֹלָם!**

(במדבר טז, יט) וַיִּקְהַל עֲלֵיהֶם קָרַח אֶת כָּל הָעֵדָה
אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיֵּרָא כְבוֹד יְיָ אֶל כָּל הָעֵדָה:

כיצד גייס קרח את כל העדה שיעמדו לצידו?

רש"י מבאר בשם התנחומא שקרח הקהיל את העדה בדברי

9. וראה באוה"ח (כאן): "העיני האנשים ההם תנקר - פירוש בוחרים ניקור עיניהם ממעלה אשר יובטחו בה ממנו, בזה גילו עוצם הפלגת השנאה אשר שנואה טובת הצדיק אצלם יותר מניקור עיניהם, לזה חרה אפו של משה מאוד".

10. הטעם שנקטו את אופן זה של 'ניקור העינים'. הוא עפ"י המובא במסכת סוטה (לו), שבזמן כיבוש הארץ היתה צרעה שהטילה ארס בעיני יושבי הארץ, והיתה מסמאת את עיניהם.

11. פרט זה שקרח התעשר מאוצרותיו של יוסף, מוזכר כבר בגמ' (סנהדרין קי.), אלא ששם נאמר שמצא רק אחד מאוצרותיו של יוסף.

רצון וחפץ ה' בברואים שיתנו שבח ותהילה לפניו, שהשיר והשבח שאומרים הנבראים בעודם בגופם בעולם הזה, הוא השיר הנרצה לפניו במדרגה הגבוהה ביותר, יותר משירת המלאכים, ויותר משירת הנבראים שהיו בעולם הזה ועלו למעלה, ויותר משירת הנשמות שעוד לא ירדו לעולם.

וזה שאמרו 'אלהי הרוחות' - 'אשר נותן רוח נשמה בגופי בני אדם וממנו ניתנת הרוח לכל בשר', כי חפצו ורצונו בשיר והשבח שבברואים בעודם בגופם ולכך נותן בהם רוח ונשמה. ונתכוונו משה ואהרן לומר שאם יקצוף על כל העדה בחטאו של אחד, יסובב 'הפסד קבלת אלהותך לרוחות שבבשר, שהוא רום תכלית חשקך'. ובזה מדוקדקים יותר דברי ת"י הנ"ל, ונמצא שטענת משה ואהרן היתה שאינו כדאי ומשתלם לכלות את כל העדה אשר בזה יסובב הפסד רב לחפץ ורצון ה' בשירת הברואים.

וַיִּלֶךְ אֶל דָּתָן וְאַבְיָרָם • מדוע הלך משה אליהם?

(במדבר טז, כה) וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיֵּלֶךְ אֶל דָּתָן וְאַבְיָרָם וַיִּלְכּוּ אַחֲרָיו זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:

לשם מה הלך משה אל דתן ואבירם. ומדוע עשה זאת טרם שמסר את דבר ה' לבני ישראל: 'העלו מסביב למשכן קרח וכו'?

בת"י מתבאר הדבר:

וְקָם מֹשֶׁה וַאֲזַל לְאַבְיָרָם וְדָתָן וְאַבְיָרָם, וַאֲזַל בְּתַרְוֵי סְבִי יִשְׂרָאֵל:

[וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיֵּלֶךְ לְהוֹכִיחַ לְדָתָן וְאַבְיָרָם, וַיִּלְכּוּ אַחֲרָיו זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל]

מבואר בת"י שעוד לפני שהזהיר משה את כל ישראל להעלות מסביב למשכן קרח, ניסה משה למחול על כבודו, וללכת בעצמו אל דתן ואבירם כדי להוכיחם, אולי יסירו גם הם את עצמם מ'עדת קרח'.

וכך אמרו במדרש: "ואע"פ ששמע משה מפי הגבורה כך (שתבלעם הארץ), לא אמר להם עד שהלך והתרה בהן, שנאמר 'וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיֵּלֶךְ אֶל דָּתָן וְאַבְיָרָם'."

וראה באור החיים (כאן) שביאר, שסיבת כל המחלוקת של

הָאִישׁ אֶחָד יַחְטָא וְעַל כָּל הָעֵדָה תִּקְצָף • אינו מן הראוי? או אינו משתלם? - ביאור טענת משה ואהרן

(במדבר טז, כב) וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ קֵל אֱלֹהֵי הָרוּחוֹת לְכָל בָּשָׂר הָאִישׁ אֶחָד יַחְטָא וְעַל כָּל הָעֵדָה תִּקְצָף:

מדוע בחרו משה ואהרן להזכיר בתפילתם את שם ה' באופן של 'קל אלהי הרוחות'?

רש"י פירש 'אלקי הרוחות' - יודע מחשבות. וכיוונו לומר שאין מדת הקב"ה כמדת בשר ודם, 'מלך בשר ודם שסרח עליו מקצת מדינה, אינו יודע מי החוטא, לפיכך כשהוא כועס נפרע מכולם, אבל אתה, לפניך גלויות כל המחשבות ויודע אתה מי החוטא - האיש אחד הוא החוטא, ואתה על כל העדה תקצוף'.

לפירוש זה נמצא שטענת משה ואהרן היתה, שאינו בדין ש'היודע מחשבות' יכלה את כל העדה בחטאו של אחד ומהם.

אולם האב"ע פירש כפשוטו, שבאו להזכיר כוחו שבהיותו 'אלקי הרוחות' אשר הרוחות בידו יוכל ברגע קט לכלות את ישראל, והזכירו זאת כהקדמה לבקשת הרחמים שביקשו על ישראל.

ת"י מפרש לכאן באופ"א:

וַאֲתַרְכִּינוּ בְּצִלּוֹ עַל אֶפְיָהוֹן וַאֲמָרוּ, אֵל אֱלֹהֵי דְשׁוּי רֹחַ נִשְׁמָתָא בְּגוּפֵי בְנֵי נָשָׂא וּמִנִּיהּ מוֹתִיחָא רֹחַא לְכָל בִּישְׁדָּא הָאֵין גְּבָרָא חַד יִיחֹב וְעַל כָּל בְּנִישְׁתָּא יְהִי רֹגֵזָא:

[ויפלו בתפילה על אפיהם ויאמרו, קל אלוקים שנתן רוח נשמה בגופי בני אדם, וממנו ניתנת רוח לכל בשר, האם אדם אחד יחטא ועל כל העדה יהיה רוגז].

ת"י מפרש 'אלהי הרוחות' - 'שנתן רוח נשמה בגופי בני אדם, וממנו ניתנת רוח לכל בשר', אפשר שכוונתו למש"כ רש"י, שבאו לומר שה' יודע מחשבות, וזה נגזר מכך שהוא נתן ונותן רוח נשמה בגופי בני אדם. וממילא אין ראוי שיקצוף על כל העדה.

אך יתכן שכוונתו כפירוש שהובא באוה"ח הקדוש (כאן, פירוש ב'). שמשה ואהרן באו לדבר דברי ריצוי המתקבלים לפני ה'. ובהזכירם 'אלהי הרוחות' כיוונו לעורר תכלית

בגלל זה ראוי לנדוותם ולכלות את כל נכסיהם, ולא תגעו בכל מה שיש להם]

מת"י עולים כמה דברים:

גילוי סוד הריגת המצרי

א. דתן ואבירים התחייבו מיתה כדין 'מוסרים' שרדפו את משה במצרים במה שפרסמו את דבר הריגת המצרי. וכמו שאמר ה' למשה כשציווהו לחזור למצרים - (שמות ד, יט): 'כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך'. ובת"י שם ביאר, שמיתה זו אמורה על דתן ואבירים שירדו מנכסיהם ונחשבים כמתים (וכפרש"י והגמ' בנדרים ז:).

הרגיזו על ים סוף

ב. חטא נוסף מונה ת"י, שדתן ואבירים הרגיזו את ה' על ים סוף. ולכאורה כוונתו למה שנאמר במדרש (שמו"ר א, כט): 'וימרו על ים בים סוף' - מלמד שהיו ישראל ממרים באותה שעה ואומרים, כשם שאנו עולים מצד זה כך מצרים עולים מצד אחר.¹²

עוד יתכן שכוונתו למה שנאמר בתרגום ש"ש (א, ט), שבשעה שנבקע הים, ניגב ה' את המים אך לא ניגב את הטיט. ואמרו רשעי הדור ההוא, שכביכול אין כח ביד ה' לנגב את הטיט, ורצה ה' לכלות את עם ישראל אלמלא זכות האבות וכו'. וזה מדויק מדברי התרגום שם שכתב שדבר זה נאמר על ידי הרשעים וערב רב ונכרים אשר ביניהם, הרי שמלבד הערב רב היו גם רשעים מבני ישראל שכך אמרו, ודתן ואבירים מכונים כסדר 'רשעים'.¹⁴

וראה מה שכתב התנוד"א:

ודתן ואבירים יצאו נצבים - כיוצא בדבר אתה אומר 'ויפגעו את משה ואת אהרן נצבים לקראתם' (שמות ה, כ)... מה נצבים האמור להלן דתן ואבירים הרשעים, אף נצבים האמור כאן דתן ואבירים הרשעים... מיכן אמרו כל מה שאתה יכול לתלות ברשע תלהו. (תנוד"א סדר אליהו רבה פ"ח)

קרח, היו דתן ואבירים, שהם שכנעו את קרח לצאת נגד משה רבנו, ואולי לכן הלך משה לדבר עמם, כי הם היו שורשי המחלוקת.¹²

סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה • דתן ואבירים מחויבים היו מיתה עוד מילדותם!

(במדבר טז, כו) וידבר אל העדה לאמר סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה ואל תגעו בכל אשר להם פן תספו בכל חטאתם:

ממתי נקראו דתן ואבירים רשעים?

כבר במצרים כשפגש משה את דתן ואבירים מתקוטטים, נאמר (שמות ב, יג): 'ויאמר לרשע למה תכה רעך', הרי שכינה משה את דתן ואבירים רשעים, כבר בעודם במצרים.

ת"י כאן מונה את כלל המקומות בהם הכעיסו דתן ואבירים את ה' ועברו בחוצפתם על דברי משה:

ומליל לבגשתא למימור, זורו בדין מעלוי משכני גובריא חייבא אליין, דאתחייבו קטול מן טליותהון, במצרים פדסימו מסטדין דילי בד קטלית ית מצדאי. על ימא ארגיזו קדם יי. באלוש אפיסו ית יומא דשבתא. בדון אודמנו על מימדא דיי, בגין בן חזי לגידוייהון ולגמרא ית כל גיבסיהון. ולא תקרבון בכל מה דאית להון דלמא תלקון בכל חוביהון:

[וידבר אל העדה לאמר, סורו מעל אהלי האנשים החטאים האלה, שנתחייבו מיתה מקטנותם, במצרים פרסמו סודות שלי כאשר הדגתי את המצרי. על הים הרגיזו לפני ה', באלוש בטלו את יום השבת, וכעת נודמנו על מאמר ה',

12. ודלא כדברי המהרש"א שהובא לעיל, שקרח שכר את דתן ואבירים בממונו.

במאמר המוסגר במהרש"א ע"ד הגמ' (בסנהדרין קט:): נראה שדתן היה הרשע הגדול ואבירים היה טפל אליו, ולכן נקרא אבירים בשם זה, לפי שאיבר את עצמו מלעשות תשובה ונשאר בדרכו של דתן, וזאת למרות שדתן הכהו במעשה שבגינו קרא משה לדתן: 'רשע למה תכה רעך'. ומשמע מזה שדתן היה הרשע ואבירים היה גורר אחריו, ורשעותו היה במה שהמשיך להיגרר אף שהיה לו סיבה לעוזבו. אמנם בספר הליקוט מהאריז"ל פרשת קורח סימן ט"ז מבואר להיפך שאבירים היה רשע טפי וז"ל: "דע לך כי דתן ואבירים נתגלגלו בשני פרים שהקריב אליהו ז"ל, ודע כי דתן היה יותר ממותק מאבירים ולכן עלה הפר בגורל ה' יתברך. אמנם אבירים שהיה יותר רשע לא עלה לה' ועלה בגורל של הבעל".

13. בת"י (שמות יד, ג) מבואר שדתן ואבירים כלל לא רצו לצאת ממצרים והצטרפו רק לאחמ"כ. ואמנם לא מפורש בדבריו כיצד הצטרפו לבני ישראל, אך אחד האפשרויות היא שנכנסו בשבילים שנבקעו ביחד עם המצרים והצטרפו לבני ישראל. ולפ"ז מסתדר היטב מה שהמרו על הים שהרי נכנסו יחד עם המצרים וראו כיצד הם עולים מצד אחר.

14. אמנם ראה מה שהארכנו בדבר זה - בהגש"פ 'פניני תרגום יונתן', שלכאורה ת"י חולק על פרט זה שהטיט לא היה נגוב ולדבריו היתה הקרקע יבשה לחלוטין.

חילול שבת באלוש

אולם בת"י מפרש שהקול הוא קול הנבלעים:

וְכָל יִשְׂרָאֵל דִּי בְּחֻזְרָתָהוֹן עֲדָקוּ מִן דְּחִיל קְלָהוֹן, הֵיךְ
צוּחִין וְאִמְרִין: זְכָאִי הוּא יְיָ, וְקוּשְׁטָא הֵיךְ דִּינִי, וְקוּשְׁטָא
חִינּוֹן פְּתִגְמֵי מִשָּׁה עֲבָדֶיהָ, וְאַנְן רְשִׁיעִיא דְּמַדְדְּנָא בֵּיהּ.
וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אִפְכוּ כְּדִי שְׁמֵעוּ, אֲדוּם אִמְרוּ דְּלִמָּא תִּבְלוּ
יִתֵּן אֲרַעָא:

[וכל ישראל אשר סביבותיהם נסו מפחד קולם, איך
צועקים ואומרים: צדיק הוא ה' ואמת הוא דינו, ואמת הם
דברי משה עבדו, ואנחנו רשעים שמרדנו בו, ובני ישראל
נסו כאשר שמעו כי אמרו פן תבלענו הארץ]

ת"י מבאר שישראל אשר סביבותיהם נסו מפחד קול
הנבלעים שצווחו ואמרו: 'זכאי הוא ה' ואמת דיניו ואמת הם
דברי משה עבדו' וכו'.

אמנם בת"י חוזר שוב ומסיים שבני ישראל נסו כאשר שמעו,
כי חששו פן תבלעמו הארץ. ויש לידע מה בא להוסיף בדבר
זה, הלא כבר כתב שנסו מבהלת הקולות שצעקו הנבלעים?

ויתכן שהוספה זו מלמדת שת"י סבור שהיה כאן ב' שלבים:
שלב א' - מתחילה המעגל שעמד סמוך לדתן ואבירם - אשר
סביבותיהם' - נסו מקולות הבלועים וזעקתם. ושלב ב', בני
ישראל אשר עמדו בריחוק משם, שמעו רק את השמועה
ולא שמעו את הקולות, ונסו מכח השמועה. וזהו שפירש את
ב' הפירושים (אמנם במדרש שהובא להלן מבואר שקולם היה הולך בכל
מחנה ישראל).

כדברי ת"י שנסו מקולות הבלועים, מבואר במדרש בכמה
מקומות:

נסו לקולם - שהיו צווחין למשה, משה רבנו הציננו.
(תנחומא ישן הובא בתו"ש כאן)

נסו לקולם - כיו שהיו נבלעים, היו מצווחים
ואומרים: משה מלך ונביא, ואהרן כהן גדול, ותורה
נתנה מן השמים. והיה קולן הולך בכל מחנה ישראל,
שנאמר 'וכל ישראל אשר סביבותיהם נסו לקולם'
וגו'. (תנחומא ישן הובא בתו"ש כאן)

ג. חטא נוסף מונה ת"י והוא שחטאו בחילול שבת באלוש
- ולכאור' כוונתו למה שאירע עם ליקוט המן ביום השביעי,
שנאמר: (שמות טז, כז): 'ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט'
ובת"י שם גילה מי הם היוצאים? 'רשיעי עמא'.

החילול שחיללו היה, מה שהוציאו מרה"י לרה"ר והלכו ד"א
ברה"ר, עם הכלים שהוציאו עמם בשביל לשאת את המן
שהיה בדעתם לאסוף. או מה שפיזרו ברה"ר את המן ששמרו
ברה"י, כדי להוכיח שגם בשבת יורד מן ולא כדברי משה.

במדרש מובא שאף הם אלו שהותירו את המן והעלה
תולעים:

וַיִּזְתְּרוּ אֲנָשִׁים מִכְּנוֹ, אֱלוֹ מְחַסְרֵי אֲמֹנָה שֶׁהָיוּ בָהֶם, וּמִי
הֵם, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ אֵלּוּ דִּתָּן וְאַבִּירָם, נֶאֱמַר
כָּאן אֲנָשִׁים, וְנֶאֱמַר לְהֵלֶן אֲנָשִׁים, שְׁנֶאֱמַר (במדבר טז,
כו): סֹרְרוּ גַּם מֵעַל אֹהֶל־הָאֲנָשִׁים, מָה אֲנָשִׁים שְׁנֶאֱמַרוּ
לְהֵלֶן דִּתָּן וְאַבִּירָם, אִף אֲנָשִׁים שְׁנֶאֱמַרוּ כָּאן דִּתָּן
וְאַבִּירָם. (שמו"ר - כה, י)

וְכָל יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר סְבִיבֹתֵיהֶם נָסוּ לְקֹלָם • לקולם של מי - מה היה הקול הזה?

(במדבר טז, לד) וְכָל יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר סְבִיבֹתֵיהֶם נָסוּ
לְקֹלָם כִּי אָמְרוּ פֶּן תִּבְלַעֲנוּ הָאָרֶץ:

מפני איזה קול נסו? מקול השמועה או מקולות ממש?

רש"י פירש 'בשביל הקול היוצא על בליעתן'. לכאור' היינו
הקול שהתפרסם על עצם בליעתם.

ובתוי"ט (אבות פ"ה מ"ו) ביאר דברי רש"י שיצא קול מהאדמה
עצמה, והכריז על כל הנעשה עם עדת קרח הבלועים בתוכה,
שירדו לדיוטא התחתונה של גהינם. ולכך בני ישראל נסו
מקולות מפחידים אלו (ולא התקרבו אליהם לסייע כדרך הבריות, ואולי
אילו היה מדבר הכתוב על זעקתם של הנבלעים היה אמור להיות שיתקרבו
בני"א אל המבקשים עזרתם). וזהו 'ופצתה' מלשון פציית שפתים,
ועל הבליעה עצמה נאמר לשון 'ותפתח הארץ את פיה',
שבשעה זו פתחה את פיה רק לבלוע אותם, ולא להשמעת
קול.

**כִּי יֵצֵא הַקֶּצֶף מִלִּפְנֵי יְיָ • תֹּאמַר שֶׁל
מִצָּב? או שֶׁשֶׁם שֶׁל מִלֵּאךְ מִחֲבֵל?**

(במדבר יז, יא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֶהֱרֹן קַח אֶת
הַמַּחֲתָה וְתֵן עָלֶיהָ אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ וְשִׁים קִטְרֶת
וְהוֹלֵךְ מִהֲרָה אֶל הָעֵדָה וְכִפֵּר עֲלֵיהֶם כִּי יֵצֵא הַקֶּצֶף
מִלִּפְנֵי יְיָ הַחֵל הַנֶּגֶף:

מה ומיהו ה'קצף' אשר יצא מלפני ה'?

בת"י מתבאר הדבר:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן, סֶב יֵת מִחֲתָנָי וְהֵב עֲלֶה אִישׁוֹתָא
מֵעִילוֹי מִדְּבָחָא. וְשׁוּי קִטּוֹרֶת בּוֹסְמִין עַל אִישׁוֹתָא.
וְאוֹבִיל בְּפָרְיֵעַ לֹות בְּנִישׁוֹתָא, וְכִפֵּר אֲמִטּוּלָהוֹן, אֲרוֹם
נֶפֶק מִחֲבֵלָא דְאַתְּכִלוּ בַחֲזֹרֵב דְּשִׁמְיָה קֶצֶף, מִן קִדְם יְיָ
בַחֲזֹרֵמְנָא שְׂרִי לְקִטְלָא:

[וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן קַח אֶת הַמַּחֲתָה, וְתֵן עָלֶיהָ אֵשׁ מֵעַל
הַמִּזְבֵּחַ. וְשִׁים קִטּוֹרֶת סָמִים עַל הָאֵשׁ, וְהוֹלֵךְ מִהֲרָה אֶל
הָעֵדָה וְכִפֵּר בְּשִׁבְלֵם, כִּי יֵצֵא הַמַּחֲבֵל שֶׁהַתְּכֵלָה בַּחֲזֹרֵב
אֲשֶׁר שָׁמוּ קֶצֶף מֵאֵת ה' בְּרִשּׁוֹת הַחֵל לְהַרְגָּה]

ת"י מגלה ש'קצף' הוא אחד ממלאכי החבלה שקשור למעשה
אשר עשו בני ישראל - בחורב והוא חטא העגל וכנאמר:
(דברים ט, ח) 'ובחורב הקצפתם את ה...'. ומלאך זה יצא אז לחבל
אלא שעוכב עד עתה, וכעת ניתנה לו הרשות להשחית, היות
והתברר שחטאם של בני לא נמחה.

מלאך חבלה זה אכן מוזכר בת"י בהקשר לחטא העגל אלא
ששם מבואר שמשחית זה התכלה על ידי תפילתו של משה.
וכך כותב ת"י על הפסוק (דברים ט, יח-ט): "ואתנפל לפני ה'
כראשונה ארבעים יום וארבעים לילה... כי יגרתי מפני האף
והחמה אשר קצף ה' עליכם להשמיד אתכם":

בעת ההיא נשתלחו מאת ה', חמשה מלאכי חבלה לחבל
את ישראל, אף, וחמה, וקצף, ומשחית, וחרון. וכאשר
שמע משה רבם של ישראל, הלך להזכיר שם הגדול
והמכובד והעמיד מקבדיהם אברהם ויצחק ויעקב ויעמדו
בתפילה לפני ה'. ומיד כלו שלשה מהם, ונשארו שנים -
אף וחמה. בקש משה רחמים וכלו גם שניהם. וחפר שיח
בארץ מואב וטמנם בשבועת שם הגדול והנורא.

**בְּהִקְהַל הָעֵדָה עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהֱרֹן
וַיִּפְּנוּ אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה כִּסֵּהוּ
הָעֵנָן וַיֵּרָא כְבוֹד • אַחֲרֵי כֵל הַמַּעֲשֵׂה שֶׁל
קֶרַח הָיָה שֶׁלֵב שְׁבִנֵי יִשְׂרָאֵל בִּקְשׁוּ לְהַרְגוֹת אֶת
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן!**

(במדבר יז, ז) וַיְהִי בְּהִקְהַל הָעֵדָה עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהֱרֹן
וַיִּפְּנוּ אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה כִּסֵּהוּ הָעֵנָן וַיֵּרָא כְבוֹד יְיָ:

לשם מה נקהלו העדה על משה ואהרן?

האב"ע כותב: "כל קהלה ואחריה 'על', היא למריבה". אולם
ת"י מפרש יתרה מכך:

וְהָיָה בְּאַתְּכַנְשׁוֹת בְּנִישׁוֹתָא עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהֱרֹן
לְמִקְטָלָהוֹן. וְאַתְּכַנְשׁוֹת לְמִשְׁכָּן זְמָנָא וְהָא חֲפִיּוּיָה עֲנָן אִיקָר
שְׁכִינְתָא וְאַתְּגִלִּי תִמְן אִיקָרָא דִּי:

[וַיְהִי בְּהִקְהַל הָעֵדָה עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהֱרֹן לְהַרְגֵם. וַיִּפְּנוּ אֶל
אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה חִפְיָהוּ עֲנָן כְּבוֹד הַשְּׁכִינָה וַיִּתְּגַלֶּה שֶׁם
כְּבוֹד ה']

ת"י מבואר שהעדה נקהלו על משה ואהרן כדי להרגם!
והנה ידוע שכל מקום שנאמר הלשון 'להקהל על' - פירושו
מחלוקת ועימות. כך גם כאן נקהלו לצורך זה והתגלות ה'
בענן מנעה מהם לעשות את זממם.

וכמו שנאמר במכילתא:

וְהָיָה כְבוֹד ה' נִרְאָה בְּעֵנָן - ר' אַסִּי בִן שְׁמַעוֹן אָמַר כֹּל
זְמַן שִׁישְׂרָאֵל מִבְּקָשִׁים לִרְגֵם אֶת מֹשֶׁה וְאֶת אֶהֱרֹן, מִיד
כְּבוֹד ה' נִרְאָה בְּעֵנָן. (מכילתא בשלח מסכתא ד'ויסע' פ"ב)

כעין דברי ת"י בדבר ההתקהלות נאמר במדרש:

וַיְהִי בְּהִקְהַל הָעֵדָה - כְּדִי לִירָאֵם וּלְבַהֵלֵם¹⁵ (לקח טוב).

15. מבואר שנתכוונו לרעה, אך לא מבואר שמתכוון להרגם ממש כמש"כ ת"י.

שמדובר כאן על מיתה עתידית אלא על המצב העכשווי, שכעת חשובים הם כמתים.

וביאור הדבר ביאר בספר 'בית אהרן' להג"ר אהרן כהן זצ"ל, על פי המדויק בדברי ת"י על מה שנאמר לעיל (במדבר טז, כט) 'ופקודת כל האדם יפקד עליהם' ובת"י שם כתב לשון של סכום - **מלשון סיכום** כלומר 'אם ימותו כמות כל האדם והסכום של כל אדם יסתכם גם עליהם'.

וביאר ה'בית אהרן' שהיות וכל הנשמות נאספות אל מתחת לכסא הכבוד ומכולם יחד נוצר **כמין סיכום ימיהם ושנותם**. הרי שעדת קרח עליהם נאמר - שירדו חיים לשאול ונאבדו מתוך הקהל, נחסר הסיכום הזה, כי לא מתו במיתה כדרך העולם אלא נאבדו ונשמותיהן אינם חלק מהסיכום וההתכללות שנעשית בכסא הכבוד.

וזהו שאמרו בני ישראל בפסוק כאן אל משה ואהרן, שהיות ונאבדו כל עדת קרח מהסיכום הכללי הרי '**שכולנו אבדנו**' כי עתה יחסר הסיכום הכללי.

והנה בדבר זה נחלקו בגמ' (סנהדרין קט:): האם לעדת קרח יש חלק לעולם הבא או שנכרתו ממנו לגמרי. לביאור זה בת"י נצט"ל שס"ל כדעת רבי עקיבא:

ת"ר עדת קרח אין להם חלק לעוה"ב שנאמר 'ותכס עליהם הארץ' - בעולם הזה. 'ויאבדו מתוך הקהל' - לעולם הבא דברי רבי עקיבא. רבי יהודה בן בתירא אומר הרי הן כאבידה המתבקשת, שנאמר 'תעיתי כשה אובד בקש עבדך' וברש"י - שכך אמר דוד על בני קרח הם תעו כשה אובד ואתה ברחמיך הרבים בקש עבדך ותביאם לחיי העולם הבא.

ברית מלח • מה היא ברית המלח?

(במדבר יח, יט) האם ברית מלח ענינה להמתיק את הקרבנות? או ברית עם המים שיהיו מלוחים? או סמל של נצחיות? יישוב סתירה משולשת לכאורה בדברי ת"י בפרשתנו ובעוד ב' מקומות. ראה באריכות בגיליון פרשת ויקרא.

הרי שהמשחית הנקרא 'קצף' היה אחד מג' המזיקים שנתכלו בתפילת האבות שקמו מקבריהם על ידי שהזכיר משה השם הגדול והנכבד.

וצ"ב שהלא מאורע זה קדם הרבה למעשה קרח, ועדתו שהרי היה זה בארבעים יום האמצעיים שבין י"ח בתמוז לכ"ט באב, שבהם העתיר משה על ישראל ארבעים יום וארבעים לילה שיסלח להם ה' על חטא העגל ולא ימותו בחטאם (וכמבואר ברש"י שם - דברים ט, יח). ומעשה קרח היה לאחר חטא המרגלים שהיה שנה אחרי כן, וצ"ע.¹⁶

הן גוענו אבדנו כלנו אבדנו • ביאור לשון האבידה שהשתמשו בו בגמ' על עדת קרח!

(במדבר יז, כז) ויאמרו בני ישראל אל משה לאמר הן גוענו אבדנו כלנו אבדנו:

מדוע התבטאו כך בני ישראל: הן גוענו - 'כולנו אבדנו'? הלא לא מתו כולם?

במפרשים (רשב"ם, חזקוני) ביארו שפסוק זה הוא הקדמה להמשך דבריהם - 'כל הקרב הקרב אל משכן ה' ימות האם תמנו לגוע?' כלומר על שם העתיד, שאם כל מי שיתקרב אל משכן ה' ימות, הרי שכולנו אובדים מדי יום ביומו.

ת"י מפרש באופן א':

ואמרו בני ישראל למשה למימר, הא מינן אישתיציאו בשלהובית אישתא. ומנן אתבלעו בארעא ואבדו. הא אנחנו חשיבין כאילו אבדנא כולנא:

[ויאמרו בני ישראל אל משה לאמר, הנה ממנו נכרתה בשלהבת אש. וממנו נבלעו באדמה ונאבדו, הנה אנחנו חשובים כאילו אבדנו כולנו]

ת"י מתרגם שבנ"י ביקשו ממשה היות ומהם מתו בשלהבת האש, ומהם נבלעו באדמה ואבדו חשובים הם כמתים, ולא

16. וראה בגמ' נדרים לב. 'ויש אומרים לחימה הרגו, שנאמר חימה אין לי. ומשני תרי חימה הוו, ואב"ע גודנא דחימה - (חיל של חימה)'. ואולי אף בקצף צ"ל כן, שהיה ב' מיני קצף. אולם בת"י משמע שזה אותו קצף אשר התכלה בחורב וצ"ע. (וע"ע תוס' ב"ב ט: וע"ז ד.)